

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԴԱՐԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 ռուբլի, 1/2 տարեկանը — 1 ռ. 50 կ.,
1 ամս. — 35 կ.

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ—20 կոպ.,
վերջին „ „ —10 „

Հասցէ՝ Шума, Редакция газеты „Пайлак“. Ганджунцев. ул. домъ Костандова. Schoucha, rédaction du journal „Phailak“.

ԲԱՅԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՓԱՅԼԱԿ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարեկանը—1 ռ. 50 կ.
ամսական —35 կ.

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցէն՝ Шума, редакція газети „ПАЙЛАК“.

ԱՊՍԹԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

П О Л У Ч Е Н О П И А Н И Н О

фабр. Blütnier-a

Есть свободные часы. Желаящие могут обращаться по адресу: Старо-Почтовая ул., д. № 14.

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ
ՓԱՅՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

Փախստականների մեր շրջանում տեղաւորելու և պահպանելու հարցը զօրեղ խթան հանդիսացաւ շուշեցու համար՝ դուրս գալու իւր ինքնաւ, անտարբեր դրութիւնից և զբաղելու օրւայ հարցով։ Եղբայրական օգնութեան լոկոմոտիւն էլ իր կողմից, որ վաղուց մատնւած էր լետարգիական քնից, ցնցւեց, հաւաքեց իր ամբողջ ուժն ու կարողութիւնը և գործի կաւաւ։ Սկսեց նախապատրաստական, աւելի ճիշտ ուսումնասիրական աշխատանք, պարզելու ընդհանրապէս դարաբաղի հայ ազգաբնակչութեան նիւթական-տնտեսական դրութիւնը և կարողութիւնը փախստականների պահպանման խնդրում։ Նախապատրաստական աշխատանքները դեռ շարունակուում են, այնպէս որ այդ հետաքրքրական նիւթին կը դառնանք իր ժամանակին։ Իսկ առ այժմ կարճանագրենք միայն մեր ստացած տպաւորութիւնն այդ առթիւ գումարւած ժողովներից։ Որքան էլ որ մենք ցաւակցական զգացումներով տողորւած լինենք դէպի մեր թշուառ տաճկահայ եղբայրները, որքան էլ բարոյական պարտքի գիտակցութեամբ զինւած ուրախութեամբ ընդառաջենք աւելւած Հայաստանի տարագրւած գաւակների կարիքները լցուցանելուն, մի ինչ որ օւ կասկած թուլացնում է մեր բարի կամքը, երկիւղի զգացումով պաշարւած մեր սիրտն ու հոգին։ Գաւառից եկած

տեղեկութիւնները վերին աստիճանի անմխիթար են. երկարատեւ անձրևները, հեղեղները, կարկուտը խորտակեցին գիւղացու յոյսերը, քայքայեցին նրա տնտեսութիւնը։ շատ տեղերում անկարող եղան նոյնիսկ սերմացուն ստանալ և այժմ Ղարաբաղի գիւղացին աչքերը յառած սպասում է դրսի օգնութեան։ Բնական է, որ այսպիսի հանգամանքներում Ղարաբաղն անկարող կը լինի իր սեփական ուժերով պահել-պահպանել հազարաւոր փախստականներ։ Աւելացրէք սրա վրայ նաև հաղորդակցութեան ճանապարհների, մթերքների տեղափոխման անյարմարութիւնները, շրջանիս բժշկա-սանիտարական գործի աննախանձելի վիճակը և պարզ կը լինի մեզ համար, թէ որքան անհրաժեշտ է դրսի օգնութիւնը և այն էլ լայն չափերով։ Կասկած չկայ, որ փախստականների օգնութեան գործը պետական գործ է. պատերազմի հետ կապւած բոլոր փաստները պէտք է համարւեն պետութեան հասած փաստներ, ուրեմն և ամենից առաջ պետութիւնը պէտք է հոգայ՝ օգնութեան հասնել պատերազմից փաստւած վայրերին և ազգաբնակչութեան։ Եթէ Հնչաստանի, Գալիցիայի և Կուրլանդիայի փախստականների օգնութեան գործը պետութեան հոգատարութեան խնդիր է համարւում և օրէնսդրական կարգով պէտք է անցնի Պետական Դումայից, ևս առաւել պետութեան խնամքի և հոգածութեան առարկայ պէտք է դառնայ հայ փախստականների պահպանման խնդիրը, քանի որ ոչ մի վայր այնքան տմարդի կերպով չէ տուժել իր ուսումնասիրական հակումների և ակտիւ մասնակցութեան պատճառով, որքան հայ ժողովուրդը տաճիկ բռնակալ կառավարութեան կողմից, ոչ մի տեղ խաղաղ և աշխատաւոր ժողովուրդն այնպիսի սոսկալի չափերով մարդկային զոհեր չէ տուել, որքան հայ ժողովուրդը Տաճկահայաստանում։ Ծածուկ չէ ոչ որից, որ կատաղի թիւրք կառավարութեան գազազման պատճառը մեր եռանդուն մասնակցութիւնն էր պատերազմի գործում։ Տաճկահայք իր հոգու ամբողջ ուժով ու կորովով հրապարակ էր ելել օրը ցեմեկով, ամբողջ աշխարհի աչքի առաջ, հնարաւոր եղածին չափ օգնելու ռուսական զօրքին։ Նա կատարեց իր բարոյական պարտքը, և այժմ իրաւունք ունի սպասելու վարձատրութիւն, իր ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանելու միջոցներ։ Հաւատում ենք, որ հայ փախստականների խնդիրը ևս կը միացւի միւս փախստականների խնդրին և կը դառնայ Պետական Դումայի քննութեան առարկայ։ Համոզւած ենք, որ հայ փախստականների պահպանման գործն էլ պետական գործ կը համարւի, բայց քաղցից ու հիւանդութիւններից մեռնողներն սպասել չեն կարող. առ այժմ հարկաւոր են մեծաքանակ նպաստներ զեմսկի և այլ գումարներից, մինչև որ խնդիրը կանոնաւորւի օրէնսդրական ճանապարհով։ Մենք չենք ուզում սրանով տասել, թէ հայ ժողովուրդն իսպառագատ է մնալու փախստականների օգնութեան գործում և ծանրութեան ամբողջովին ընկնելու է պետութեան վրայ։ Բայց, ծով կարիքի հանդէպ ենք կանգնած. որքան էլ ընդարձակ չափեր ընդունի կառավարութեան օժանդակութիւնը, այնուամենայնիւ անկարող է լրիւ չափով բաւարարել անսահման կարիքը հայ փախստականների։ Կարիքի մեծութիւնը պահանջում է հայ ժողովրդից գերմարդկային ճիգեր թափել գէթ ամենահամեստ չափով ընդառաջ գնալու անձայր կարիքին։ Ղարաբաղն էլ կը կատարի իր եղբայրական և մարդկային պարտականութիւնը հնարաւորութեան սահմաններում։ Սակայն չպահանջենք անկարելի։

Վերջին հեռագիրներն այլ ևս կասկած չեն թողնում, որ ռուս կառավարական շրջաններում, տեղի է ունենում ներքին քաղաքականութեան վերա-

գնահատում, կատարում է մինչև այժմ տիրապետող տրամադրութիւնների զարմանալի փոփոխութիւն։ Պետական Դուման վերջին օրերս ստանում է այնպիսի մի նշանակութիւն, որը չտեսնւած բան է ռուս մատաղահաս պարլամենտական կեանքում։ Այժմ կարելի է ասել, որ Պետական Դուման է դեկավարում և զոյն տալիս պետական կեանքին. նա է ուղղութիւն տալիս հասարակական կազմակերպութիւններին, կառավարչական մարմիններին, ժողովրդական ներկայացուցիչների շնորհիւ է, որ նշանակւել է Բարձրագոյն քննիչ յանձնաժողով, որպէսզի քննւի այն բոլոր բարձր պաշտօնեաների գործունէութիւնը, որոնք մեղաւորու ենք ռուս զօրքի անյաջողութիւններին և որոնք հասցրին երկրը, շնորհիւ իրենց դատապարտելի ապիկաթութեան՝ և իրենց անփոյթ պարտաճանաչութեան, ներկայ դժարին ու տագնապալից վիճակին։ Իրար յետեւից հեռացւում են մի շարք նահանգապետներ, որոնք մինչև օրս յայտնի էին իրենց տիրահաշակ անցիւղով, իրենց հակահասարակական հայեացքներով։ Սպասւում է մեղմացում ևս պազարական խօսքի գրաքննութեան խտրութիւնների, որոնք վերջերս խիստ մեծ չափերի էին հասել։ Մի խօսքով՝ բարձր կառավարական շրջաններն Պետական Դումային ընդառաջ գնալու ամեն տեսակ տրամադրութիւն են արտայայտում, որով կարծես շեշտւում է այն հանգամանքը, որ այլևս հրաժարւում են իրերի նախկին դրութիւնից, երբ երկրի ու ժողովրդի առաջ անպատասխանատու անձերն իրենց վրայ էին վերցրել այնպիսի պարտականութիւններ ու նպատակներ, որոնք միանգամայն բարձր էին նրանց ուժերից և ընդունակութիւններից։ Համաշխարհային պատերազմն է, որ իւր բոսորազոյն հրով այրել է չիկացրել է մտքերը, որոնք մինչև այժմ թմրած ու արքեցած իրենց իշխանութեան անուրջներով միայն ծանր բարեւ էին դնում երկրի ու հասարակութեան վրայ։ Եւ այնտեղ, ուր մի ժամանակ վարչական գործունէութեան գազաթին կանգուն էր «անձնական հայեցողութեան» սքզդունքը, այժմ տեսնում ենք հասարակականութեան գերապատումը։ Ծանր դասերի, խրատալից փորձանքների մէջ է արթնանում մարդկային գիտակցութիւնը, պարզւում մտածողութիւնը, խոստովանւում սխալանքները։ Եւ այսօր խոստովանւում են իրենց սխալը նրանք, որոնք ոչ շատ առաջ միշտ պատրաստ էին վտարելու ամեն տեղից հասարակական ուժերին։ Ժամանակի թելադրումներն են այդ, իրերի տրամաբանական ընթացքի հետեւանքները։ Մնում է, որ հասարակական ուժերը խելացի ընթանան իրենց առաջ բացւած ճանապարհով և արդարեւ այն յոյսերը, որ սպասում է անցից պետութիւնը, ժողովուրդը, երկիրը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վերջին հեռագիրներն այլ ևս կասկած չեն թողնում, որ ռուս կառավարական շրջաններում, տեղի է ունենում ներքին քաղաքականութեան վերա-

ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

Սոսկալի, զարհուրելի գոյներով են նկարագրում թղթակիցները այն պատկերը, որ ներկայացնում է փախստականների կարաւանը Իզմիրում, էջմիածնում և այլուր. մազեր են փշաքաղում, տեսնելով թշուառացած, հալածական մարդկանց հոսանքը, որ գիշեր-ցերեկ անընդհատ թափւում է այդ տեղերը, անվերջ չափերով լայնանում, ստւարանում...

«Նահապետական սայլերի ճոճոցը, անասունների բառաչը, երեխաների, կանանց ու աղջկանց կոծը, տղամարդկանց ու ծերերի ճիչն ու հառաչը ի մի խառնված՝ դժոխային մի սոսկալի տեսարան են ներկայացնում, որի առաջ վայրենիներն անգամ սարսուռ կը զգային: Բոլորը մերկ ու քաղցած, ուսները բորբիկ, արիւնււայ, կմաղքացած երեխաները մէջքներին կապած, չուլ ու փախստները գրաստներին ու եղներին բարձած, հազիւ քաշ կկող պատանիների ու ծերերի ձեռքները բռնած, վիշտն ու թախիծը դէմքերին»...

Արդեօք Դանտեի դժոխքն է մեր առաջ, թէ՛ 20-րդ դարու քաղաքակրթութեան նշանակը, երբ տեսնում ես, որ կատարում է անարգ քարքարոսների ձեռքով մարդկային արժանապատուութեան մի գիրքնական, չեղած ուսնահարուստ. երբ համոզում ես, որ արդարութիւնն ու իրաւունքը միայն արիւնարբու և զիջատիչ արարածների ձեռքին է գտնւում: Եւ Տաճկաստանը, որ մինչև օրս էլ պահում, պահպանում էր քաղաքակրթ Եւրոպայի դիպլոմատիական ջանքերով, մի պետութիւն, որ դարձել էր արեւմտեան կապիտալիստ-միլիտարիստական շահամոլութեան համեղ պատու, այժմ քրտւոր մարդկային ողջակէզներ է սարքում, անմեղ զոհերի սպանդանոցներ է կառուցանում, որից ազատւած ողորմելի բեկորները, փախուստի գիմելով դէպի մեր կողմերը, լրացնում են զոհերի այն պակասը, որ կարծես բաւական չէր ճակատագրին, անկուշտ պատերազմական մոլոխին: Զոհեր, սնվիրջ զոհեր. մեռնում, ոչնչանում են մեղների պէս երկրում. մեռնում, ոչնչանում են փախստեան ճանապարհին և նախապատրաստում են արդարութեան հարկը:

Թ Ե Ր Թ Օ Ն

Հ Ր Ա Ժ Ե Շ Տ

Միայն քեզ այժմ թողնում եմ տրտում, եւ բացի քեզից չունիմ աշխարհում Ոչ ոք մտերիմ, ոչինչ հարազատ. Ինձ համար մէկ է կեանք, թէ անապատ...

Այս ճամբսն գիտեմ ձգւում եմ անձայն իմ սև անկումի անդունդի եզրով. եւ կորչելու է մի օր յաւիտեան իմ կեանքի յոյսը՝ քնքոյշ-հոգեթով... Փոյթ չէ, սիրելիս, ոչինչ չեմ կորցնի Բացի քեզանից ես այս աշխարհում. Աշխարհն ինձ համար էլ կայան չունի, Կեանքս անկայան թող հանգչի տրտում...

Գր. Ներսիսեան

Լոյսերը ծոյլ-ծոյլ մեռնում են հեռւում... Մութը նազանքով սաւան է հիւսում. Աստղերը հառ-հառ շողում են քնքոյշ, Հոգիս սիրահար թախծում է անյոյս...

Իմ հոգին ծածուկ սիրել է տեսնում, Միտաս կարօտով սիրել՝ երազում. Օտար վայրերում որոնում եմ քեզ, Ծանօթ եղերքում թափառում անտես...

Լոյսերը դալով վառւում են հեռւում, Զանգերը տխուր զօղանջ են հիւսում.

նում են փախստեան ճանապարհին շարան-շարան. նազում, տանջանքներով լի վախճան գտնում իրենց ապաստանի կոյաններում:

Սրանից էլ անուշի պատկեր էք ուզում, ինչ որ ներկայացնում է էջմիածնի բակը, «Հորիզոնի» թղթակցի նկարագրութեամբ:

«Եկեղեցու շուրջը մերկ գետնի վրայ գանազան դիրքերով ընկած են անթիւ, գանազան հասակի հիւանդներ ու դիակներ: Սեղանատան առջև, Ղազարապատի ներսը միք էլ նայի. սոսկում կը զգաք այդ պառաւանքների ու ջանքի հարսների սիրտ կտրատող «բայաթի»-ներից: Ահա և Հայրիկապատի առաջը, հողերի մէջ վայր ընկած և ամբողջ հրապարակը բռնած՝ հաց են աղաղակում փոքրիկ երեխաներ ու ծեր կանայք: Լճի մուտքի առջև, ուղիղ ճանապարհի վրայ, ժողովել են և իրար վրայ թափել չորս երեխաների դիակներ, որոնք արդէն սկսել են կապտել և հետզհետէ ուռչել: Դրանցից միայն մէկն ունի մայր, որը մազերն է փետում և միշտ էլ կրկնում թէ «իմ բալաս հաց բղաւելով աւանդեց հոգին»:

Եւ եկէք, այս ամենից յետոյ շարունակենք գանազան տարտուֆական սոփիստութիւններ անել, ինչպէս վերջերս Եուզում, երբ քաղաքացիներից շատերը դէմ էին փախստականներին ընդունելու: Եկէք այդ ամենից յետոյ հայ հարուստների, ժլատ, գծուծ մեծատէներ կողմաւոր առարկութեանը սառնասիրտ լսեցէք:

Այն ազգը, այն ժողովուրդը, որի անմեղ երեխաները կապտացած դիակներով թափւած կոյտեր են, որի «բալաները հաց բղաւելով են աւանդում հոգին», իւր քաղաքացիական սնանկութիւնն է միայն ցոյց տալիս, ազգային ոչնչութիւնը: Դա ժի փառաւոր զրաւական է զոչնչացող Հայաստանի: Գուցէ այդ նկարագրած պատկերները թոյլ են, գուցէ յուսահատ փախստականների անլուր այդ տանջանքները դեռ քիչ են, քաղաքացի հոգիները, կարծր սրտերը շարժելու համար:

Արդեօք կուզենայիք էլ արիւնալի տեսարաններ, վիշտ ու տառապանքներ, աւելի մեծաքանակ դիակների

Անափ դաշտերում քեզ եմ որորում, Զրի կարկաչում ձայնդ միշտ լսում... Շուշի Դաւանիկ Լազարեան

ՄԱՂԸ ՖԻԼԱՆԴՐԻԱՅՈՒՄ

(Գաղմաճք Ա.—Կեստների)

I

Նշանաւորներ

Նրանք սիրահարւած ու նշանւած էին. և երկուսն էլ սենտիմենտալ. նրանք երեկոներն ամբողջ ժամերով կարդում էին Յուանդրիայի ու Նրա վաղեմի հերոսների մասին: Նրանք ապրում էին Բրիւզէում և պատրաստւում էին տշնանն ամուսնանալու, բայց վրայ հասաւ պատերազմը:

Սկզբում փենացուն մտածում էր մտնել զօրքերի շարքը, բայց այդ նրան առանձնապէս չէր հրապարում, որովհետեւ նա դիւնուական ծառայութեան մէջ երբէք չէր եղել և բացի զրանից գերաւանցիներին չափազանց ասում էր, ուստի չէր ցանկանում զօրաշարքերի մէջ կուել նրանց դէմ, այլ մտածում էր առանձնակի մի բան անել. և նա դարձաւ լրտես ի սէր իր հայրենիքի և ժողովրդի. այդ նրան յիշեցնում էր Ֆլանդրիայի վաղեմի սիրելի հերոսները:

Նրա նշանաժը դէմ չէր այդ բանին: Մի օր, երբ նրանք երկուսով տանը նստած տխրութեամբ դիտում էին ցամաքած ջրանցքը, որի վրայ թափւում էին զեղին տեղերները, օրի-

կոյտեր...

Օ՜ դա էլ կը լինի...

Նիմանդ

ՓԱՌՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԱՐՑԸ

Յուլիսի 27-ին Գանձակում պ. նահանգապետի նախագահութեամբ տեղի է ունեցել պատերազմից փախուածներին օգնութիւն հայթայթող նահանգական կոմիտէի արտակարգ նիստը, որ զբաղւել է յատկապէս Գանձակի նահանգը եկող տաճկահայ փախստականների տեղաւորման հարցով: Այդ նիստին մասնակցում էր նաև Գանձակի հայկական կոմիտէի նախագահ պ. Լ. Մելիք-Մնացականեանը: Նահանգական վերոյիշեալ կոմիտէի մանրամասն քննելով փախստականների տեղաւորման հարցը, որոշել է բնակեցնել նրանց կենտրոնական և երկաթուղուն մօտ գտնւած գաւառներում: Նրանց ընդունելութեան և տեղափոխութեան համար հաստատել սննդատու-սանիտարական կէտեր երկաթուղային մի քանի կայարաններում, այն է Դաւլարում, Գանձակում, Եւլախում, Լեակիում և Աղդամում: Նախնական ծախքերի համար որոշւած է բաց թողնել գլխաւոր կոմիտէի յատկացրած գումարից 25 հազար ռուբլի, բարեգործակ. ընկերութիւնից—3900 ռուբ., Տատեանեան կոմիտէից—15 հազար ռուբ., նահանգապետը խոստացաւ նաև խնդրամատոյց լինել, 100 հազար ռ. պետական օժանդակութիւն ստանալու համար: Ինչպէս պարզւել է, ներկայումս բոլոր փախստականները, որոնք գալու են մեր կողմերը, կարանտինային հսկողութեան են ենթարկւած Եւրեանի նահանգում և ապա բժշկական-սանիտարական քննութեան կենթարկւեն վերոյիշեալ կէտերում, որպէսզի չտարածեն նահանգում տարափոխիկ հիւանդութիւններ: Նահանգական կոմիտետը որոշեց նաև, որ այն բոլոր գաւառներում, ուր կը տեղաւորեն փախստականները, կազմակերպեն գաւառական կոմիտէներ տեղական ինտիլիգենտ ու հասարակական ուժերից, իսկ գիւղերում գիւղական կոմի-

որդն ասաց. «ես էլ կը գամ քեզ հետ, Կամիլա»:

Եւ չնայած իր ծնողների յանգիմանութեան՝ նա գնաց. սկզբում Կամիլան վախենում էր, բայց յետոյ ուրախացած իր նշանածի որոշումով՝ առաց.—Այժմ մենք պէտք է միասին կուենք, Բաբետտա, և միասին արժանանք փառքի. բայց կարող է պատահել, որ միասին մեռնենք»:

—Մենք միասին կապրենք, ասաց Բաբետտան և համբուեց իր փեսացին:

Երբ գերմանական զօրքերը գրաւեցին Ֆլանդրիայի մայրաքաղաքը, նրանաւանները թողեցին իրենց ծննդավայրը—Բրիւզէն. քաղաքում շատ քիչն էին իմանում նրանց հեռանալու մասին. իսկ ովքեր էլ գիտէին, հաւատացած էին, որ վերջին անգամն են տեսնում նրանց:

Կամիլան և Բաբետտան եղան շատ քաղաքներում,—Երբեմն իրլեմստում, Երբեմն Նիդրվոյում և կամ Լուվենում և որտեղ նրանք երևում էին, այնտեղ գերմանացիների բանն անյաջող էր անցնում:

Կամիլան մի քանի անգամ ուժաւորեց գերմանական աւտոմոբիլները. նկուղներում պատրաստեց հեռախօսներ և հաղորդից բիզիական զօրաբանակին գերմանական զօրքի քանակի մասին. մի քանի անգամ էլ գիշերով հանեց երկաթուղու ռելսների պտուտակները: Բաբետտայի օգնու-

տէտներ, որոնք բոլորը հոգ են տանելու փախստականների տեղաւորման և իրենց լայններում պարենաւորման մասին: Բացի այդ հրամայելու է տեղական ադմինիստրացիայի ու բժշկական վարչութեան անձերին, որ ամենալայն աջակցութիւն ցոյց տան վերոյիշեալ կոմիտեաներին:

ՀԱՅԵՐԸ ՈՒ ՊԵՏԵՐԱԶՄԸ

— Ուրմիի և Սալմաստի հայութիւնը, վերջին դէպքերից յետոյ, դարձեալ բռնել է գաղթականութեան ուղին: Ոոյում գնեւրալ Զ.-ը արգելեց և կանգ առնել տեւց գաղթը այդ շրջանում. ծայրայեղ դէպքում թոյլ է տալիս կանանց և երեխաներին ուղարկել կովկաս, իսկ տղամարդիկ զէնքի տակ մտնելով պիտի պաշտպանեն իրենց հայրենիքը:

— Ստոյգ աղբիւրից տեղեկացնում են, որ Վանից յուլիսի 19-ին հեռացել են նաև հայ կամաւորները ռուսական զօրքի հետ, ինչպէս և հայ ժողովուրդը. այնպէս որ Վանը ամբողջովին դատարկւել է:

— Լեւոն Ալ. Մանթաշեան Պիտրօզորդից հեռագրով հրաման է տւել թիֆլիզի առևտրական լրանկին՝ փոխադրել հեռագրով էջմիածին, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին՝ 25,000 ռ. փախստականների համար:

— Կովկասեան կենտրոնական կոմիտէն յօգուտ փախստականների ստացել է Տատեանեան կոմիտէից—655,000 ռ. փախստականների համար կազմակերպւած «սպիտակեղէնի շաքարից» և այլ նւիրարերութիւններից—13,627 ռ. 24 կ., ընդամենը—668,627 ռ. 24 կ.: Այդ եւումարից փախստականների օգնութեան գործի վրայ ծախսւած է 596,453 ռ. 79 կ., մնում է 72,173 ռ. 45 կ.:

Լ Ր Ա Տ ՈՒ

ՀՈՒՅԻ

— Հինգշաբթի 30-ին յուլիսի տեղի ունեցաւ հասարակական ժողով, փախստականներին քաղաքում տեղաւորելու համար յարմար ձև մշակելու ժողովա-

թիւնն էլ այլ կերպ էր: Նրանք կամ միասին էին գործում, կամ առանձին: Բաբետտան երբեմն հազուում էր գեղջկուհու կամ տղամարդու հազուստ. յաճախ նրա կեանքը մաղից էր կախւած: Բայց ահա Կամիլայի կեանքի համար հրում էր շնորհ. ստանալու քայլերի և նա հր էր գործում: Երկու նշանւած գտնւում էին մի ինչ որ գերբնու յափշտակութեան մէջ, որ սու էր նրանց մոռանալ ամեն կիտան. երկրային ամեն ցանկութիւն: Եւ գիւղերում էին միասին գանազ. յի տեսնում ու անտառները: շտ էլ միմիանց վերաբերում: ց սիրոյ առաջին օրերի ամօ: Ի համբ:

—Օ, սիրելի Կամիլա, վերջապէս մենք երբ կարող լինենք ազատաւտուն:

—Մենք կը վերադառնանք տուն, երբ Ֆլանդրիան նոյն տեսիլն ստանայ:

—Ի այց գերմանաւտունում և անցնող խորքը. շուտով մեր սիրելի յրենիքը, մեր մայր Ֆլանդրիան լրտակելու յաղթել:

—Ֆլանդրիան կ'ազատուի, բայց մեռնել՝ երբ: Անցան շաքարի, ճակատագիրը որոշեց: Բաբետտան գործում էին սթեպան: Բեկիացիները վա ին, թէ ճրտեղ և թնջ ուժ: ատրաստւում գերմանացի հետե-

կանները երեք տարբեր ձևեր առաջարկեցին. 1) ամեն մի ընտանիքի տալ 2—3 հոգի, 2) տեղաւորել հանրակացարաններում և 3) խումբ-խումբ յանձնել մի քանի ընտանիքների: Պէտք է մատնանշել, որ ժողովականները պատրաստակամութիւն յայտնեցին ըստ ամենայնի աջակցել փախստականների յարմարաւոր տեղաւորմանը: Պարզեց այն, որ փախստականների համար անհրաժեշտ է ամսական 12000 ռուբլի: Որովհետև ժողովը կանգ չառաւ վերև յիշեալ ձևերից ոչ մէկի վրայ, որոշեց թաղային լիազօրների միջոցով հարց ու փորձ անել քաղաքացիներին, թէ ինչ ձևով են ցանկանում պահել փախստականներին:

— Կիրակի, օգոստ. 2-ին, տեղի ունեցաւ ընդհանուր ձխական ժողով թեմական դպրոցում՝ խորհրդակցելու փախստականների ընդունելութեան և պահպանման գործի մասին: Ժողովը ի նկատի ունենալով քաղաքի և գաւառի նիւթական-տնտեսական անսխալանձելի վիճակը, որոշեց ներկայացուցիչներ ուղարկել Գանձակ և Թիֆլիզ, պարզաբանելու կառավ. բարձր իշխան. գաւառի ղրուբիւնը և փախստականների դաւաճումս պահպանելու դժուարութիւններն առանց դրսի նիւթական օժանդակութեան: Ներկայացուցիչներ ընտրեցին պ. պ. Գ. Մ.-Շահնազարեան, Մ. Իւզրաշեան, Լ. Վարդապետեան և Զ. Մ.-Շահնազարեան:

— Նոյն խնդրի առթիւ ժողով ունեցաւ նաև «Եղբայրական օգնութեան» կոմիտէն, նոյն օրը երեկոյան, և քննութեան առաւ այն խնդիրները, որոնք կապ ունեն փախստականների ընդունելութեան և պահպանման հարցի հետ: Ժողովը որոշեց, բացի նիւթական օժանդակութիւնից, տեղեկացնել զեմ-ստովոյական և քաղաքների խմբիկներ, Թիֆլիզի Հ. Կ. կոմիտէին, որ փախստականների ընդունելութիւնը հնարաւոր կը լինի, եթէ նրանց հետ լինեն բժշկա-սանիտարական խմբեր: Շուշու գաւառում անհրաժեշտ կը լինի ունենալ ութ բժշկա-ֆիզիքերական կէտեր:

— Տեղիս թուրքերը գիւղատնտեսական բանկ են հիմնում Լարաբաղի եայ հարևածը տալու. դա գերմանացիներից մեծ զոհողութիւն էր պահանջում:

Այժմ նրանք գտնուում էին երկուսով գերմանական զօրաբանակի ետևի մի ընակարանում, ուր թաղնւած էին ինը զինւած բելգիացիներ՝ մօտիկ գիւղացիներից, և այդտեղից դիտում էին գերմանացիների պատերազմական դադարները: Գերմանական զինւորներին պատիւրած էր խուզարկել իւրաքանչիւր բնակարան և ձերբակալել նրանց, որոնց մօտ զէնքեր կը գտնւին: Այդ ձևով նրանց ձերբակալեցին: Կամիլայի մօտ գտան մի ատրճանակ, Բաբետտան ազատ էր, որովհետև նրա մօտ ոչ մի զէնք չէին գտել, բայց նա չցանկացաւ բաժանել Կամիլայից. և երկուսով գերմանական զինւորների հսկողութեամբ տարւեցին մօտիկ քաղաքը: Զինւորական դատարանը դատապարտեց նրանց. Կամիլան և Բապետտան չթագորին իրենց յանցանքները և հպարտանում էին նրանցով: Նրանց բաժանեցին: Բաբետտան սիրաւոր հայացքներով ճանապարհեց իր նշանածին:

Մութ գիշեր էր: Միայն զինւորական դատարանի նախագահի սենեակում զեռ լոյս էր վառուած. Կամիլան անկադար քայլում էր սենեակում: Բաբետտան փոքրիկ լուսամտից նայում էր ներքեւում քայլող պահապանին:

Յանկարծ բացեւ ժայթօրի սենեակի դուռը, և դուրս եկաւ լրարբերը, որն

թուրք ազգաբնակութեան համար:

— Շուշու քաղաքապետը դիմել է Թիֆլիզ, քաղաքների միութեան լիազօրին, խնդրելով անյապաղ ուղարկել վերադիր վճարով 10 փութ սուլեմա, 5 փութ զտած կօրբօլեան թթոււտ, 50 փութ չղտած կօրբօլեան թթոււտ և 25 փութ արջասպ:

— «Եղբայրական օգնութեան» տեղական մարմինները անցեալ շաբաթային հինգշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ օրերը կատարել են մեծ ժողովարարութիւն իրերի, հաւաքած է մեծ քանակութեամբ հագուստեղէն, թէյ, շաքար, սապոն և մի քանի հարկւր ռուբլի դրամով:

— Մեզ հաղորդում են, որ օգոստոսի 2-ի ձխական ժողովում ընտրւած քաղաքի լիազօրները զեռ չեն ուղևորել Գանձակ՝ նահանգապետին ներկայանալու փախստականների գործով:

— Շուշու պարոն գաւառապետը և «Եղբայրական օգնութեան» կոմիտէի լիազօր պ. Լեոն Վարդապետեանը ամսոյս 3-ին փախստականների տեղաւորման գործով գնացել են Քղղամ և Շիխլար-Լարբանդ կայարաններ ընտրելու յարմարաւոր բնակարաններ, փախստականների համար անհատու և սանիտարական կէտեր հիմնելու համար: Եղած բնակարանները կարիք ունեն նորոգութեան և արտահանութեան: Անհրաժեշտ են գտել բաղնիս ունենալ Լարբենդ կայարանում:

— Մեզ հաղորդում են, որ «Եղբայրական օգնութեան» կոմիտէն կազմակերպում է՝ առաջիկայ շաբաթ օրը երեկոյան զբօսանք-երեկոյթ ակմբանոցի ծաղկանոցում և դահլիճում, իսկ կիրակի օրը ժողովրդական մեծ զբօսանք հասարակական զբօսաւայրում և հայերէն, ռուսերէն և թուրքերէն լեզուներով ներկայացուցի սինեմատօգրաֆի շինութեան մէջ:

— Կիրակի, ամսոյս 2-ին Լազանչեցւոց եկեղեցում տեղիս «Ազատ թատրոնի» դերասանների նախաձեռնութեամբ հոգեհանգիստ կատարեց զերասանուհի Ս. Աղամեանի յիշատակին:

— Երեքշաբթի օրը, ամսոյս 4-ին պ. Ոսկանեանի ղեկավարութեամբ,

անցնելով հրապարակ՝ անյայտացաւ բանտարկեալների բնակարանում. մի քանի ռուպէլից յետոյ նա դուրս եկաւ կամիլայի հետ. նրանք մտան մայրի սենեակը. Կամիլան դուրս եկաւ իր դատաւորների առաջ:

Ոչ ոք ներկայ չէր նրանց խօսակցութեան և յայտնի չէ, թէ ինչի մասին էին խօսում. միայն զինւորները պատմում էին, որ մինչև մի ժամը Կամիլային կը տանեն, ոչ թէ բանտը, այլ մի հասարակ բնակարան:

Միւս առաւօտ, երբ միտադրեալներին տանում էին մահապատժի ենթարկելու, այն տնից դուրս եկաւ ոչ միայն Կամիլան, այլ և Բաբետտան. կարելի է ենթադրել, որ այդ գիշերը նշանաւորների սիրոյ առաջին և վերջին գիշերն էր. բայց թէ ճիշտն է, որ միւս առաւօտ նրանց դատապարտեցին և որ նրանք մեռան հին Յիւդիայի հերոսների նման:

Նրանք իբրեւում էին զերեզմանատան միջով. կարծես երազում. իսկ աչք ետևից չէին թանուում էին միւս դատապարտեալները: Գերեզմանատան սպիտակ պատը ծածկւած էր կարմրին տուր թաղիղով: Կամիլան և Բաբետտան փորեցին իրենց սեփական գերեզմանները և կանգնեցին նրանց առաջ. խիող զինւորների ձեռքերը դողում էին. Կամիլը բացականչեց. «Յիւդիայի» և երկուսով միաժամանակ ընկան:

Թարգ. Լ. Վարդունի

ակմբի դահլիճում ներկայացրին «Տալ-Ֆուն» պիէսը ուսերէն լեզուով: Դժբախտաբար այդ ներկայացման մասին ոչինչ չենք կարող ասել, որովհետև մեր ընթերցողներին պ. Ոսկանեանի կարգադրութեամբ յատկացրել էին այնպիսի տեղ, որից օգտւել հրաժարւել էին նրանք:

— Պ. Ստ. Դեմուրեանը խնդրում է մեզ յայտնել ի գիտութիւն, որ իր խմբի փորձերը տեղի են ունենում ամեն օր, առաւօտեան ժամի 10-ից թեմ. դպրոցում. երգիչներին խնդրում է յաճախել ժամանակին:

— Շուշու քաղաքի բնակիչ ռմի իրգա խայեթով վարձելով Սիմէօն Այվազեանից և Աղազիւ Բաբախանից 4 հատ ձի, անցել է երեք անյայտ թուրքերի հետ սահմանը: Ոստիկանութեան հետապնդումները ոչ մի արդիւնք չեն տւել:

— «Փայլակի» № 41-ում, «Օգնենք ինչով կարող ենք» առաջնորդողում սպորտի է տպագրական սխալ. 20-րդ տողում (վերևից—ներքև) տպւած է «էական յաջողութիւնների» փոխարէն պէտք է լինի «թէական յաջողութիւններ»:

— Խմբագրութիւնս շնորհակալութեամբ ստացել է Морисъ Део-ի «Опасные леспетки» բանաստեղծութիւնների ժողովածուն:

ԿՈՎԿՈՍ

— Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական Պետրոսին այցելեցին Թիֆլիսի քաղաքապետի փոխանորդ իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայ-նաբաղուկը և իրաւաւոր Ա. Բաբեանը, տեղեկանալու, թէ ինչ վերաբերմունք ունի Կովկասի իշխանութիւնը դէպի Կովկասում զեմստու մտցնելու հարցը: Փոխարքայի օգնականը յայտնեց, որ երկրի իշխանութիւնը համակրութեամբ է վերաբերւում յարուցւած հարցին և որ Պետական Դումայում Կովկասում զեմստային ինքնավարութիւն մտցնելու հարցի քննութեան ժամանակ կը յայտարարւի, որ Կովկասի իշխանութիւնը իր վրայ է վերցնում մշակելու համապատասխան օրէնսգրի: Ներկայումս հէնց առաջ են տարւում այդ օրինագիծ մշակման նախապատրաստական աշխատանքները:

— Կովկասի բարձր իշխանութիւնը շրջաբերական առաջարկութիւն է ըստացել լուսաւորութեան միջնորդութիւնից՝ տեղեկութիւններ հաղորդել, թէ որչափ ծախք կարող է իր վրայ վերցնել տեղական ազգաբնակչութիւնն ընդհանուր ուսում մտցնելու դէպքում: Այդ առաջարկութեան առիթով մօտ ժամանակներս նիստ է գումարելու Թիֆլիսի գաւառի խոշոր գիւղերի տանուտերերի մասնակցութեամբ:

ՄԵՐ ԹՎԹԱԿԻՅՆԵՐԸ

ՍՈՈՎԻ ՌԻՐՈՒԱԿԱՆԸ ԼԱՓԱՆՈՒՄ
Լափան, 28 յուլիսի

Այս տարի Լափանում բաւականին առատ բերք էր սպասուում: Կանաչները միանգամայն բաւարար էին: Սակայն զուր անցան վառ յոյսերը: Յունիսեան անընդհատ անձրևները ոչնչացրին արտերի մեծագոյն մասը: Լեռնային գիւղերի ցանքները ազատ էին մնացել հեղեղների առեւտուրներից, սակայն յուլիսի 18-ին ուղիղ մի ժամ ընկուզի մեծութեամբ կարկուտ տեղաց և ամբողջ ցանքները կարկտի աւերմունքին ենթարկեց: Հեղեղներից ֆառւել են Շիկահոյի, Սրաշէնի, Հանգի, Ծաւի և Կեմանցի արտերը, իսկ լեռնային շրջանում կարկտից ֆառւել են զխաւորապէս Շիկահոյի և Մաղրա գիւղերի ցանքները: Յիշեալ գիւղերը

բոլորովին զրկւել են իրենց բերքից, միւս կողմից էլ դաշտերում անթիւ, մկներ են երևացել, որոնք նոյնպէս զգալի կերպով ֆառւ են հասցնում առանց այն էլ հեղեղներից ֆառւած արտերին: Պաղափար կազմելու համար, թէ որչափով արտերը ֆառւել են հեղեղներից, կարկտից և մկներից այդ կարելի է իմանալ այն հանգամանքից, որ 100 խուրձը ձեռնուց մի բոս ցորեն անգամ չի ստացւում, մինչդեռ անցեալ տարի 100 խուրձը 5 բոս ցորեն էր տալիս: Այս տարի մի չաւրաբաստիկ, մի սև տարի է ինչպէս ամբողջ աշխարհի, այնպէս էլ Լափանի համար: Ժողովուրդը զրկւած լինելով իր բերքից, ցաւ ու դարձերի մէջ է ընկել և չգիտի ինչպէս պիտի ապրի առաջիկայ տարին: Սովի ուրակները պատուած է Լափանի գլխին: Շատերը նախազգալով այդ, այժմանից իրանց տնային իրերից և ընտանի անասուններից ծախում են և գնում ցորեն: Ցորենը թանգացել, սոմարը հասել է 3 ռուբ. և օր աւոր թանգանում է: Գիւղական կուլակները ժպտում են և ինչո՞ւ չպիտի ժպտան, քանի որ այս տարի նրանց տարին է: Սրանց ամբարներն ու հորերը լեցուն են կարմիր ցորենով, որ ամեն տարի սովորաբար դարձան վերջերին սոմարին 1/2 սոմար վերադիր վճարով բաշխում էին գիւղացիներին և ամառը նորից հաւաքում: Սակայն այս տարի կարծես թէ մարգարէացել էին, որ բերքը պակաս է լինելու, այդ պատճառով ամբարների բերանը պինդ գոցեցին և մի հատիկ ցորեն անգամ չբաց թողին ոչ ոքի: Պահում են առաջիկայ տարին ցորենը աւելի թանգանալուց՝ ծախել գիւղացիներին: Եթէ գարնանացանքսը ազատ մնաց որեւէ պատահարից և կորեկն ու հաճարը առատ լինի, յոյս ունինք, որ կուլակները չեն հասնիլ իրենց սև մուրաղին և նրանց հորերի ու ամբարների բերանները հենց այնպէս զոցւած կը մնան:

Արծիկ

ԲԵՐՔԸ ՅՐԻՈՒՄ Է

Ճարտար գիւղ (Վարանդա) 30 յուլիսի
Ամբողջ Վարանդայի շրջանում մեր Ճարտարները յայտնի են իրենց արգաւանդ հողերով և առաջնակարգ ցորենով: Դժբախտաբար, ներկայ տարին Ճարտարները ևս բացառութիւն չկաղմեցին աղէտի և բնութեան պատահարներից: Սաստկապէս ենթարկւած Լարաբաղում: Բերքը չափազանց պակասաւոր է և ցածր որակի: 35 փանշաքը, որ հաւասար է 350 խուրձին, տալիս է ընդամենը 2—3 բոս, որ նշանակում է, թէ բերքը մօտաւորապէս 6—7 անգամ պակաս է սովորականից: Բայց այս դեռ ևս դժբախտութեան կէտն է, Յաւալին այն է, որ եղած բերքն էլ ցրւում է, գիւղացու ձեռքին չէ մնում: Մի կողմից խանութպաններն են սկսել իրենց արշաւանքները, միւս կողմից վաշխառուները և սպեկուլանտները:

Փողի մշտական պակասութիւնը գիւղում երկրագործին այնպիսի մի դրութեան մէջ է գնում, որ կատարելապէս քայքայում է նրա առանց այն էլ յեւարանների կարօտ տնտեսութիւնը: Երեւակայեցէ, որ մի քանի արշին չի թը, մի ֆունտ սապոնը կամ նաւթը գիւղացին ձեռք է բերում խանութպանից «կալով», այսինքն ըստ «մաղանայի» ցորեն վճարելով կալերը վերջնաւորաց յետոյ, թէ որպիսի հրէշային տեղիսներ են բարդուում անօգնական երկրագործի վրայ այդպիսի դէպքերում, այս մասին չարժէ խօսել, որովհետև նորութիւն չէ այս: Մաղանդան (սակապին) կտրողներն էլ իրենք կուլակներն են, իսկ երկրագործի աշ-

խառնաճիւղի պատուով հալուում է կալից մինչև ամբարը հասնելը, դեռ կէս ճաշապարհի վրայ:

Մենք, գիւղում նստածներս, չգիտենք ինչով օգնենք բնութեան պատահարներին և մարդկային աղէտաւոր գործունէութեան ենթարկւած մեծամասնութեան անյետաձգելի կարիքներին: Այս մասին թող խօսեն ու գրեն ձեռնհասները, իսկ մինչ այն, կարծում ենք, կարելի կը լինի սանձահարել այն բոլոր ճարպիկներին, որոնք կանխատեսելով առաջիկայ դժուարութիւնները, «մեղաջան տոկունութեամբ» հացահատիկ են ամբարում, ձմեռը վաճառելու առասպելական գներով:

Բերքը ցրում է, պէտք է սանձահարել սպեկուլեանտներին:

Թ. Թ. Գ

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԻՆՎԱՐԻԱՅՈՒՆ

«Խանդ» դրամա 5 գործ. Արցիբալտի

Երկար ընդմիջումից յետոյ վերջապէս, ամսոյս 29-ին տեղի ունեցաւ «Ազատ-Թատրոնի» 9-րդ ներկայացումը—«Խանդ» Արցիբալտի—ակմբի աւարային շէնքի դահլիճում, տիկ. Արուս-Ոսկանեանի բեմադրութիւն:

Արցիբալտի «Խանդը» իր շուրջը ըստեղծել է մի ամբողջ գրականութիւն, մեծ մասամբ աննպաստ, սակայն գործը ընդհանուր առմամբ զուրկ չէ հետաքրքրականութիւնից, իբրեւ կնոջ հոգեբանութեան վերլուծութեան մի փորձ: Չարժէ գաւառական թերթի առանց այն էլ սուղ էջերը ըզրազեցնել մի խնդրով, որ չափազանց վիճելի է. կանցնենք դերասանների խաղին:

Տիկին Արուս-Ոսկանեան իր բեմադրութիւն աւելի յաջող ընտրութիւն չէր կարող անել: Մի քանի անգամ ներկայ լինելով յարգելի տիկնոջ խաղին, ասել էինք, որ հեղ, առաքինի և ընդհանրապէս սովորական կանաց տիպերը չեն յաջողում նրան, այնինչ, չարաճճի, կօկէտ և ընդհանրապէս Եւենա Նիկօլանովայի (Խանդ) նման կանաց տիպերը տալ կատարելապէս յաջողում է: Նորից ներկայ լինելով նրա խաղին, կատարելապէս համոզեցինք, որ չենք սխալւել նրա ամպլուան որոշելիս: Յիշաւի, շնորհալի՜ դերասանուհին իր կոչման բարձրութեան վրայ էր այդ երեկոյ: Տիկինը Եւենա Նիկօլանովայի դերը սկզբից մինչև վերջը տարաւ յաջողութեամբ, հաճոյք պատճառելով հանդիսականներին: Ժիշտ է, առաջին և երկրորդ գործողութիւնների մէջ տիկինը թեթիւ ժի մէջ էր ընկնում, այնուամենայնիւ այս թեթիւ թերութիւնը կորչում էր նրա գեղեցիկ խաղի մէջ:

Պարոն Փափագեան—գրականագէտ Սերգէյ Պետրովիչի դերում մեծ տպաւորութիւն գործեց վերջին արարւածում: Հեղինակը Սերգէյ Պետրովիչին, որ դրամայի գլխաւոր հերոսն է, ինչ որ առանձնութեան մէջ է պահում, այս է պատճառը որ պ. Փափագեան առանձնապէս մեծ անելիք չունէր և թուում էր, թէ խաղը սառն է անցնում:

Պարոն Թաշճեան իր արտաքինով աւելի վրացիական լակէյի էր նման, քան իշխան Դարբելեանուն: Կարծում ենք, որ դերասանը հեռու պիտի մնար այդպիսի դերերից:

Ինչպէս միշտ, յաջող էր Օվի-Ահարոնեանը Սիմէօն-Սիմէօնովիչի դերում: Զինուորական բժիշկը և Անդրէյ Իվանովիչը, որ գրականագէտ Սերգէյ Պետրովիչի ընկերներն են, բախտաբան գործակատարների տպաւորութիւն էին թողնում: Զինուորական բժիշկի դերը կրճատւած երևան եկաւ

և չգիտենք թէ այդ դրութեամբ ինչ կարիք կայ նրան հանդէս բերելու:

Շատ տարօրինակ էր խաղում պ. Դարպասեանը պօրուչիկ Իվանովիչի դերը. ամբողջ ժամանակ մէջըրդ դէպի հասարակութիւնը և անկանոն արտասանութեամբ: Միթէ դժուար է քաղաքում գտնել մի սիրող, որ կարողանար կանոնաւոր արտասանել «Եւենա Նիկօլանովայ» բառերը:

Միւսները պահպանում էին անսարքը:

Թատրոնական դահլիճը գրեթէ լի էր հանդիսականներով, որոնք մի քանի անգամ ծափահարութեամբ վարձատրեցին բեմադրիչի և տիկին Ոսկանեանին և պ. Փափագեանին:

Արուս-Ոսկանեան ստացաւ երեք ծաղկեփունջ և մի քանի ընծաներ:

«Մամուլ»

Կիրակի, 2 օգոստոսի, ամառային ժողովարանի դահլիճում տեղի ունեցաւ «Ազատ-Թատրոնի» 10-րդ ներկայացումը—Շիրվանզադէի «Մամուլ» 4 գործողութեամբ և մի նախերգանքով դրաման:

«Մամուլը» իր դրամա, որչափ էլ այդ վերածւած լինի հեղինակի ձեռքով նոյնանուն վէպից, միշտ էլ պիտի մնայ պակասաւոր՝ հանդէպ վէպի, որ անցեալ դարու 60-ական թւականների Շամախու կեանքն է ներկայացնում իր ամեն մանրամասներով: Ով երբևիցէ կարդացել է այդ վէպը, անշուշտ չէ կարող գոհ մնալ դրամայից և այն էլ յատկապէս «Ազատ-Թատրոնի» դրամատիկ խմբի ներկայացրած դրամայից, որ շատ մեծացրեց վէպի ու դրամայի միջև եղած տարբերութիւնը: Մեղ յայտնի չէ, արդեօք հեղինակը իր վէպը դրամայի վերածելիս միանգամայն անուշադիւր է թողել շամախեցիական-տեղական բառապաշարը, թէ այն նահատակեց մեր դերասանական խմբի շնորհիւ, որ մեծ մասամբ տաճկահայերից կազմւած լինելով, դժուարութեամբ է կարողանում ընտելանալ առասանյ գրական լեզուն, հւր մնաց թէ կարողանար Շամախու բառապաշարովը ներութիւնները յաղթահարել:

Այդ չէ՞ արդեօք պատճառը, որ Մէյրանի դերի մէջ կրճատուեցին էր մտել և այն էլ շատ բնորոշ կտորներ: Այսպիսի դժուարութիւնների առաջ կանգնած լինելով, մեղ թուում է թէ խումբը այժմեան կազմով կարող էր «Մամուլ» չխաղալ. այդ է պահանջում բարեխղճութիւնը. բայց խմբի անփութութիւնը երևան է գալիս և այլ տեղ: Անհասկանալի է, թէ ինչ են մտածում յարգելի դերասանուհիները, աժուր գուլպաներով և բարձրակրունկ կօշիկներով բեմ բարձրանալիս: Միթէ կարծում են, որ շամախեցի բաղնիքներն ու խալանները յիսնական թւականների վերջերին այդ ձևի ոտնամաններ ու գուլպաներ էին կրում: Նոյնպիսի թերութիւններ ունէին և պ. պ. դերասանները և յատկապէս պ. Փափագեան Մէյրանի դերում:

Երբ միջավայրը դժուար է ըմբռնւում, հարկաւ այդ նոյն միջավայրում գործող հերոսների տիպերը տալ՝ աւելի ևս դժուար պիտի լինի:

Պարոն Թաշճեանը արտաքինով պիպիկ Բարխուդար էր. բայց նա Բարխուդարի ինքնուրոյն տիպը չտաւ, այլ ընդօրինակում էր Արեւիկանին:

Պ. Փափագեանը շատ թոյլ Մէյրան էր, մենք զարմանում ենք, թէ ինչն է ստիպել նրան վերցնել Մէյրանի դերը, քանի որ նա աւելի յաջող Ռոստամ կը լինէր ըստ իս:

Պ. Կոստանեան Ռոստամի դերում

և տիկ. Արուս-Ոսկանեան Սուսանի դերում վատ չէին:

Տիկ. Մամիկոնեան Շալանիկի դերում բաւարար էր:

Աշխոյժ խաղաց այդ երեկոյ Սիւզան Թաշճեան Սուսամբարի դերը:

Պ. Օվի Ահարոնեան միակն էր այդ երեկոյ, որ իր գեղեցիկ խաղով Հայրապետի, Մարտիրոսի և Սերգէյ-բէկի դերերում մեծ հաճոյք պատճառեց հանդիսականներին:

Թատրոնում այնքան էլ շատ հասարակութիւն չկար:

Մի նկատողութիւն ևս: Զէյր խանգարի, եթէ ծրագրերն են մի քիչ կանոնաւոր կազմւել. այժմեան ձեռով ծրագրերն ոչինչ չեն պարզում. մանաւանդ երբ պիտի առաջին անգամ է խաղացնում:

Պ Ե Յ Լ Ը Կ

ՀԵՌԱՅԻՐՆԵՐ

ԲԱԳՈՒ. (սեփական թղթակցից)

Մերոնք կրկին վերցրել են Վանը

Դանսար

(Պետր. Տեռ. գործ.)

Կովկասեան զօրաւանակի շտաբից

Եփրատի ուղղութեամբ մեր զօրամասերից մէկը հետապնդելով թիւրքերին, ունեցաւ կռիւ, որից յետոյ գրաւեց Մանազկերտը:

Վանի ուղղութեան վրայ մեր զօրամասը ընդհարւել է քրդերի հետ, ջարդ է տւել և շատերին գերի վերցրել:

Օլթու ուղղութեան վրայ Բերդաձորի շրջանում թուրքերի ջանքերը՝ անցնել յարձակման, կանգնեցրած է մեր հրացանային և զնգացիային կրակով:

Բասենի հովտում, յամառ կըրուից յետոյ, մենք տիրեցինք Կարաբերենդից արևմուտք գտնւող լեռնաշղթան: Թուրքերի բոլոր ջանքերը, նորից ձեռք ձգելու կորցրած դիրքերը, մնացին առանց հետեւանքի:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Դաշնակիցները իրենց բովանդակ ուժերով սպառնում են Դարդանէլին, Եւրոպական ափին տիրապետող բարձրութեան՝ Հալի-Բաբա մարտկոցի գրաւումը անխուսափելի է համարւում:

Պոլսում կացութիւնը խիստ յուսահատական է: Ազգաբնակչութիւնը անաբեկւած է, լակով գերմանացիների այն որոշումը, որով նրանք մտադիր են դիմադրութիւնը շարունակել մինչև իսկ քաղաքի ֆողոցներում:

— Գերմանիայում գոյութիւն ունի երկու հոսանք. մէկը պահանջում է սեպարատ հաշտութիւն կնքել Ռուսաստանի հետ և շարունակել պատերազմը Ֆրանսիայի և Անգլիայի դէմ, միւսը կողմնակից է Անգլիայի ու Ֆրանսիայի հետ հաշտութիւն կնքելուն և պատերազմը Ռուսաստանի դէմ շարունակելուն:

Որոշւած է, որ Իտալիան էլ պիտի մասնակցի Դարդանէլի գործողութիւններին:

— «Մ. Ե.» թերթում տպւած են մերկացւումներ գերմանական լրտեսութեան մասին, որ բուն էր գրել Զինգեր Լնկ. կարի մեքենաների ֆիրմայի մէջ: Երեք տարի առաջ, Զինգերի Պրիվիլեյան շրջանում ունեցած բաժանմունքներում վերատեսուչներ, կառավարիչներ և հսկիչներ սկսեցին նշանակել բացառապէս գերմանացիներին: Նշանակւածների թուում կային շատ օֆիցէրներ, որոնք տեղեկութիւններ էին հասցնում Բեռլին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Սորանով յայտնում եմ իմ խորին շնորհակալութիւնս յուլիսի 10-ին տւած համերգին մասնակցող յարգելի օրիորդներին, պարոններին և աշակերտաշակերտուհիներին:

Ս. Դէմուրեան

Գորիս, 1 օգոստոսի 1916 թ.

Բարի հղէք տեղ տալ այս երկաթուղի: Զանազան անձանց կասկածի տակ չգցելու համար յայտնում եմ, որ «Փայլակ» № 40-ի ֆելիետոնիստ «Թեզ գնացող»-ը ես եմ:

Բակունց

ՓՈՍՏԱՐԿԸ

ԳՐՈՋԵՒ.—Մանուկին.—Ձեր երկու թղթակցութիւնները չեն տպւել:

ԱՐՁԱՔՆԵՐ.—Մ. Փայլունուն. «Ում պէտք է դիմենք» և «Երակա» պահանջը: Երկուսն էլ չեն տպւել:

ԲԱԳՈՒ.—Դան.—Ձեզ նամակ գրեցիք: Ոչ մէկը չի տպւել:

Խմբ.-հր. Լ. Վարդապետեան

Печатать дозволено военной цензурой

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Дамскій кружокъ по изготовленію бѣлья и повязокъ „Противогазъ“ при Шуминскомъ Отдѣлѣ Общества повсемѣстной помощи пострадавшимъ на войнѣ солдатамъ и ихъ семьямъ, въ засѣданіи своемъ 24-го іюля с. г. заслушало и утвердило слѣдующій отчетъ о гуляніи, устроенномъ 23-го іюля с. г. для усиленія фонда кружка.

ПРИХОДЪ . . . 1279 р. 62 к.

Изъ нихъ:

входные билеты . . .	277 р. 60 к.
лотерея . . .	147 р. 20 к.
базаръ . . .	111 р. 45 к.
продажа цвѣтовъ . . .	207 р. 44 к.
лото . . .	138 р.
почта . . .	46 р. 43 к.
буфетъ . . .	160 р.
ключи счастья . . .	93 р.
бочка счастья . . .	20 р. 50 к.
тиръ . . .	25 р.

Пожертвованія:

Отъ Д. Б. Авзанъ-Юзбашева 50 р.

„ К. 6. Калабекова . . . 3 р.

РАСХОДЪ . . . 184 р. 49 к.

Чистый остатокъ . . . 1095 р. 13 к.

Дамскій кружокъ постановилъ выразить свою глубокую благодарность К. С. Подолинскому, потратившему много труда на художественное декорированіе цвѣтника, и вообще всѣмъ лицамъ, содѣйствовавшимъ успѣху гулянія.

Отвѣт. расп. А. Ивановъ.